

LJUBICA JELUŠIČ

Stanje in razvojne perspektive obramboslovja na Slovenskem

(okrogla miza Marksističnega centra CK ZKS, Komisije za SLO in DS pri CK ZKS, Katedre za obramboslovje in Obramboslovnega raziskovalnega centra FSPN).

Pobuda za okroglo mizo je bila dana na posvetu MC CK ZKS, Stanje, vloga in razvojne perspektive družbenih znanosti na Slovenskem (5. in 6. januar 1989). Aprilsko okroglo mizo sta organizirali sekcija za znanost in filozofijo MC CK ZKS in komisija CK ZKS za SLO in DS ob sodelovanju Katedre za obramboslovje in Obramboslovnega raziskovalnega centra s FSPN. Njen namen je bila ocena stanja in notranjih dilem razvoja obramboslovja kot nove družbene znanosti ter oblikovanje izhodišč za pripravo jugoslovanskega posveta o obramboslovju. V razgovoru so sodelovali Ivan Dolničar, mag. Anton Grizold, mag. Marjan Malešič, mag. Ljubica Jelušič, mag. Ivan Lah, dr. Tomo Korošec, Lado Kocijan, mag. Peter Jelič, Marija Vilfan, dr. France Vreg, Jelko Kacin, Andrej Anžič, dr. Andrej Kirn, dr. Stanko Kodrin, Janez Soderžnik, Silvester Turk, Marjan Fekonja, Robert Bobanec, mag. Erik Kos, Anton Tovornik, Ivan Hafner in Zoran Klemenčič.

a) Obramboslovje – družbena znanost v nastajanju

Obramboslovje je ena najmlajših znanstvenih ved, ki si danes poskuša izboriti mesto znotraj sistema družbenih znanosti. Pri njenem uveljavljanju prihaja do različnih

zamisli o njeni teoretični razsežnosti, raziskovalnem pristopu, predmetu proučevanja, družbeni koristnosti. Relevantnost njenega obstoja izhaja iz spoznanja, da pomeni nacionalna obrambna polstrategija malih narodov (*F. Vreg*) enakopravno in enakomerno vključevanje vseh komponent družbene moči teh narodov, pri čemer velja, da je obramba ena od pojavnih oblik človekovega bivanja, da je zaščita v nekem socialnem in naravnem okolju temeljni človekov interes in da je varnost ključna vrednota – norma obnašanja vsake človeške družbe. Obramba kot dejavnost dobi svoj smisel v trenutku, ko človek reagira na stimulanse od človeka in narave s spoznanjem varnosti, ogroženosti, bolečine, strahu (*A. Grizold*). Pojav vojaške sile, ki opravlja vojaško dejavnost ločeno od družbe, zahteva tudi od družbe ločeno proučevanje in opredeljevanje nevarnosti. Interes zaščite, ki je zagotovo eden temeljnih v zgradbi interesne strukture človeštva je pri tem potisnjen v ozadje. Obrambna dejavnost kot reakcija ali kot preventivni napad se vzpostavi kot primarnejši človekov interes. Po mnenju nekaterih je temelj obramboslovja ravno ontološki dualizem med interesom zaščite in interesom obrambe (*E. Kos*). Razprava na okrogli mizi je izrazila upanje, da bo obramboslovje pripomoglo k temu, da se v družbeni praksi jasneje določi tisti interes, ki je primernejši za preživetje človeštva.

Omenjeni dualizem je očiten pri vseh vprašanih, ki sooblikujejo obramboslovje, tako pri njegovi definiciji, določitvi predmeta proučevanja, metodologiji, vlogi v družbeni praksi.

1. Predmet obramboslovja v ožjem in širšem pomenu

Pri opredelitvi predmeta proučevanja je bilo mogoče opaziti, da tisti obramboslovci, ki pristajajo na primat interesa obrambe, definirajo obramboslovje kot vedo, ki proučuje vse, kar je do določene družbe ali

skupnosti sovražno nastrojeno (*L. Lah*). Rezultat ali produkt takšnega obramboslovja je obrambna doktrina, seveda državna, ki je lahko učinkovita ali neučinkovita, dobra ali slaba, nikakor pa resnična ali neresnična, kar naj bi bila hkrati omejitev za iskanje znanstvene resnice. Znanost – obramboslovje se lahko konstituira samo znotraj državnih okvirov, obramboslovec svojih znanj ne more ponuditi na mednarodnem trgu delovne sile in obramboslovja ne študirajo tuji državljani. Večina sodobnih držav ima danes na voljo strokovno vojaško organizacijo, ki je dolžna razvijati in varovati interes obrambe, tako da obramboslovje v svojem predmetu trči ob monopol vojske in predvsem vojaških znanosti. Možno je, da se trenju izogne tako, da ne proučuje vojaškega, torej oboroženega dela obrambe, temveč se povsem posveti neoboroženi obrambi, kajti v skrivnosti vojaške tehnologije, strategije in doktrine tako nima vpogleda.

Obramboslovci, ki za izhodišče postavljajo interes zaščite, sodijo, da je predmet proučevanja obramboslovja percepcija virov ogrožanja varnosti posameznika in družbe ter vnaprejšnje pripravljanje ali zaščita pred pojavi in procesi (*A. Grizold*) oziroma reakcija človeka s spoznavanjem ogroženosti (*P. Jeglič*). Posameznika in družbe pa ne ogrožajo samo izvansistemska nasprotja (kot hude nesreče) ali nasprotja iz tujine (kot oborožena agresija, specialna vojna, delovanje z distance), temveč tudi notranja nasprotja (spekter teh pa je širok, to so lahko socialni odkloni, kriminal, problemi socialne patologije, socialna neravnovesja, neskladnost v razvoju, zaostreni mednarodni odnosi, nekonsistentnost modela družbenega razvoja). Po njihovi sodbi je obramboslovje dolžno spoštovati vse norme iskanja znanstvene resnice (objektivnost, univerzalizem, organizirani skepticizem...), s čimer odpada tudi njegova zavezanost državi in njeni obrambni doktrini. V svoji družbeno koristni vlogi lahko ob upoštevanju mednarodne izkušnje ponudi modele sistema varnostnih mehanizmov določene družbe, države, skupnosti ali organizacije, ki najbolj prispevajo k varnosti znotraj njih samih ter v mednarodni skupnosti. Vojaška organizacija je pri tem le eden od varnostnih mehanizmov, ki je ravno tako odvisen od civilnega raziskovanja in proučevanja.

Znano je, da ponekod po svetu obrambni podsistem in tudi dejavnosti vojaške organizacije kritično presojujejo civilne znanstvene institucije (*L. Kocijan*), to pa ne le zaradi nezaupanja do vojske, temveč povsem zaradi konfrontacije različnih pogledov in iskanja najboljših rešitev in realnejše ocene. Znano je tudi, da večina sodobnih držav ni tako zelo ljubosumna na svoja vojaška spoznanja. Tudi v jugoslovanski armadi se je doslej izšolalo več tisoč tujih državljanov, predvsem iz držav v razvoju, in tudi oficirji JLA se pogosto šolajo v tujini.

V razpravi so nekateri poskušali natančno opredeliti predmet proučevanja obramboslovja, tako da so opredeljevali področja, ki po njihovem mnenju morajo biti obdelana v tej novi družbeni znanosti. Tako je bila posebej izpostavljena redefinicija evropske varnosti v luči spremenjenih odnosov med velesilama (*M. Vilfan*), mednarodni primerjalni vidik z izhodiščem v varnosti kot nedeljivi mednarodni vrednosti, h kateri prispeva vsaka nacionalna obrambna strategija (*L. Jelušič*), celoto mednarodnih vidikov varnosti pa je poskušal razčleniti *F. Vreg*.

Dilemo med razločevanjem predmeta proučevanja v ožjem in širšem pomenu je svojevrstno razrešil *A. Kirn*, ko je obramboslovcem priporočil, da se čim manj zadržujejo pri definiranju predmeta obramboslovja, kajti vnaprej ne moremo sholastično opredeliti vsega, kar sodi zraven; šele z uveljavljenimi teoretičnimi deli in raziskovalnimi projekti se bosta tudi jasnila pojem in predmet obramboslovja.

Iz dosedanjih raziskav obramboslovja in njegova uveljavljanja v družbeni praksi je mogoče izluščiti eno ključnih nasprotij obramboslovja. Obstaja namreč *nevarnost, da se doktrinarne opredeljevalne dela predmeta proučevanja vzpostavijo kot znanost sama*. To se dogaja pri vseh tistih, ki so obrambno strategijo dvignili na raven teorije, nato pa so v svojih sklepanjih prisiljeni dokazovati državljanskost obramboslovja, torej njegovo zavezanost določeni politiki, pomen tujih »obramboslovij« vidijo samo v politični propagandi, dosežkov svojega »obramboslovja« pa ne morejo ponuditi na mednarodnem trgu. Ob tem ne kaže iti mimo dejstva, da omenjena nevarnost ni posebnost obramboslovja. Srečujemo jo v politologiji (določena državna politika se želi razglasiti za znanost samo), v znanosti o mednarodnih odnosih

(kot znanost se hoče vzpostaviti konkretna zunanja politika), itd. K stvarnosti te nevarnosti pripomorejo politiki sami, ki postavljajo družboslovje v službo lastne dnevne politike, pa tudi sami znanstveniki, in sicer z vstopanjem v politično prakso (kot politiki, kot ideologi politike, kot funkcionarji ali vodje gibanj, strank, zvez in podobno).

2. Razmerja med obramboslovjem in drugimi znanostmi

Na okrogli mizi je bilo večkrat slišati tezo, da je treba predmet proučevanja obramboslovja proučevati z vidikov drugih znanosti, kar pomeni, da je treba uporabiti njihove metode, značilnosti teorije in celoto znanstvenega instrumentarija. Tako naj bi bila zadovoljena potreba po multidisciplinarnem pristopu v obramboslovju, ki se že sicer uveljavlja v obrambnem socializacijskem procesu. Pri tem kaže opozoriti, da se tudi v takšnih tezah lahko pojavi težnja po zamenjavi znanosti z njenim lastnim predmetom proučevanja. Namreč – obrambno strategijo in varovalne mehanizme družbe nasploh je nujno treba proučevati z vidika različnih znanosti, toda obramboslovje je v tem početju posebna znanost z lastnim načinom proučevanja in izvirnim raziskovalnim pristopom. Tudi ko gre za uporabo že znanih raziskovalnih metod, se posebnost obramboslovja pokaže v tem, da te izvorno uporabi pri svojem predmetu proučevanja.

Če sodimo po razpravah, je za razmišljanja o značilnostih obramboslovja primernejša zasnova interdisciplinarnosti. Na okrogli mizi jo je izvorno ponazoril *T. Korošec*, in sicer z likom stožca. Vrh stožca je izvorna točka obrambne dejavnosti, pomeni obstati v neki situaciji, preživeti. Dno stožca, krožna ploskev so vojaške, družboslovne, naravoslovne, tehnične, humanistične vede. Na sedanji stopnji razvoja, ki jo oblikujejo vrh stožca, njegova refleksija na dnu ter vsakokratni položaj na krožnici, razumemo kot položaj obramboslovne vede, ko se posreduje preko posameznih znanosti, hkrati pa iz njih zajema spoznanja za vzpostavitev lastne teorije, zajema tudi metode proučevanja, prevzema celo terminologijo posameznih strok, jo dopolnjuje z lastnim pojmovanjem ali pa uveljavlja svoj način poimenovanja pojmovnega sveta.

Nujnost v razvoju vsake nove znanstvene vede je imperializacija ali prilaščanje predmeta proučevanja s strani drugih ved. Dosedanji razvoj obramboslovja v Sloveniji kaže, da se bo nova znanost najtežje osamosvojila v odnosu do vojaških znanosti ter v odnosu do drugih družbenih znanosti. Imperializacija s strani vojaških znanosti je politična in strokovna. Ker so vojaške znanosti dolžne proizvesti lastno vojaško obrambno doktrino in ker so v tem dolgo bile brez konkurence civilnih znanosti, se dogaja, da poskušajo tudi doktrino splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite vzpostaviti kot tipično vojaško vprašanje. Dejstvo pa je, da ravno doktrina SLO in DS predstavlja sodelovanje velikega števila nevojaških obrambnih in varnostnih mehanizmov, katerih proučevanje lahko opravijo tudi (ali predvsem) nevojaške institucije.

Ob tem ne kaže spregledati, da je sedanja jugoslovanska obrambna doktrina nastala pred obramboslovno vedo in da so pri snovanju vsebine študija SLO in DS (kot fakultet, katedr, smeri, oddelkov), ki je tudi bil prej kot obramboslovje, sodelovali vojaški strokovnjaki. Napisali so prve učbenike, določili so velik del predmetnika (predvsem količino vojaško strokovnih znanj). Še danes veljajo enotne osnove študija SLO (in DS) za vso Jugoslavijo, katerih izvajanje nadzoruje oddelek za obrambne priprave civilnega sektorja v generalštabu JLA.

Skladno s tem tudi ni nič nenavadnega, da so katedre, smeri, oddelki, fakultete za SLO (in DS) po Jugoslaviji ostale pri svoji prvotni funkciji – posredovanju konglomerata spoznanj iz znanosti, veččin in družbenih pravil o obrambi in varnosti, in večinoma niso razvile potrebe po snovanju samostojne znanstvene vede. Zaradi posebne vloge, ki jo ima JLA (postavlja se kot zadnji kohezivni element jugoslovanske skupnosti in kot naslednica najslavnejših dogodkov iz zgodovine), ter zaradi njenega velikega in neposrednega vpliva na sam študij, bi bilo takšno 'civilno' potrebo tudi objektivno težko razviti. Zdi pa se, da se ponekod obroč vojaškega 'mentorstva' vendarle prebija. Nekaj vzrokov lahko kvalificirano navedemo le za Slovenijo.

Nikjer v Jugoslaviji ni bilo v zadnjih nekaj letih načetih toliko vojaško-obrambnih vprašanj kot ravno v Sloveniji, nikjer v Jugoslaviji tudi ni bilo takšnega pritiska na sistem SLO in DS, da bi prišlo do dejanskega

podružbljanja njegovih zadev. Vojaška inteligenca očitno ni mogla (ali smela) dati odgovorov. Novo nastajajoča obramboslovna inteligenca je bila objektivno potisnjena v položaj, ko je morala dati odgovore iz odgovornosti do interesa zaščite celotne družbe. Za to pa je potrebna znanost z ustreznim znanstvenim instrumentarijem, s konsistentno teorijo in spoštovanjem norm iskanja znanstvene resnice. Vsakič, ko ostane odprto določeno vprašanje iz obrambno-varnostnih zadev (običajno jih inicira javno mnenje), ki ga obramboslovje ne utegne ali pa ne zmore proučiti in komentirati s svojega (civilnega) vidika, objektivno izgublja boj za osamosvojitve v odnosu do vojaških značnosti in za družbeno uveljavitev.

Zanimivo je tudi, da v vakuumu, ko civilna obramboslovna veda ne reagira na postavljeni problem, opravijo to nalogo druge (običajno družboslovne) vede. Pride do zelo značilne situacije, ki jo aktualno imenujemo, »da vsi vse vedo« oziroma »vsi postanejo strokovnjaki tudi za obrambno-varnostna vprašanja«.

3. Razvojne možnosti obramboslovja

Za celotno družboslovje ugotavljamo, da s poglobljanjem družbene krize postaja vse bolj družbeno koristno in iskano. Uveljavlja se kot kadrovska osnova za različne položaje v političnem sistemu, pomembno je v svoji svetovalni vlogi, z znanstvenoraziskovalnimi metodami pa je sposobno dokaj objektivno proučiti posamezne pojave in procese ter predvideti nadaljnji tok dogajanj, politiki pa, če je seveda sposobna uporabiti rezultate, ponuditi najboljše modele odločanja in delovanja.

Obramboslovje je, kar zadeva družbeno koristnost, v izjemnem položaju. Ne glede na neizdelanost teorije, pomanjkanje raziskovalnih rezultatov, nedodelanost znanstvenega instrumentarija in omejen kadrovski potencial mora obramboslovje na Slovenskem danes sodelovati pri snovanju obrambnih in varnostnih priprav družbenopolitičnega in družbenoekonomskega sistema; kaže se kot eden ključnih socializatorjev za obrambno-varnostno kulturo, prispevati mora k utrjevanju slovenske nacionalne zavesti in suverenosti in je eden odločilnih elementov demokratizacije družbe. Na vseh

omenjenih točkah se za obramboslovje odpirajo pomembne razvojne perspektive, zato jih pogledimo podrobneje.

a) Obramboslovje v utrjevanju slovenske nacionalne zavesti in suverenosti

Slovensko obramboslovje šteje utrjevanje slovenske nacionalne zavesti za eno svojih ključnih nalog. V sklop te naloge sodita med drugim proučevanje in prenašanje slovenskega vojaškega spomina.

Dogajanja v povojni Jugoslaviji delujejo v prid izgube vojaškega spomina slovenskega naroda, ne kaže pa pozabiti, da so bile takšne težnje žive tudi v predvojni Jugoslaviji. Klasičom marksizma dolgujejo Slovenci oznako nezgodovinskega naroda, v skupni državi južnoslovanskih narodov so Slovenci postali znani kot najmanj vojaški narod. V takšnih razmerah ni nič nenavadnega, da se kot vodilni politični miti vzpostavijo tudi miti vojaško bogatejših narodov, slovenski pa ob tolikšni zunanji ponudbi tonejo v pozabo, med Slovenci samimi se poraja občutek *lastne vojaške polpismenosti*. Podrobnejši pogled v zgodovino sicer odkriva precejšnje vojaške tradicije, čeprav Slovenci po zlomu staroslovanskih plemenskih zvez niso nikoli – vse do konca prve svetovne vojne – imeli lastne nacionalne države, za katere varovanje bi razvijali svojo vojsko. V vojskah svojih vladarjev so veljali za dobre in izobražene vojake, Slovenci so bili bojeviti puntarji in tudi revolucionarji.

Med narodnoosvobodilnim bojem v drugi svetovni vojni so Slovenci v posebnih geostrateških in političnih razmerah (na smrt obsojeni narod pod šestimi različnimi okupacijskimi režimi) razvijali lastna vojaška znanja in izvirne rešitve, ki jih partizansko gibanje drugod po Jugoslaviji ne pozna (npr. Narodna zaščita, Varnostno-obveščevalna služba, gibanje Osvobodilne fronte). Formiranje prve oficirske šole v Beli krajini je dokaz, da se je vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja zavedalo potrebnosti vojaških znanj in vojskovalne večšine.

Na izkušnje iz NOB so razpravljalci na okrogli mizi pogosto opozarjali, posebej ko so dokazovali, da ni racionalnih meril (ali gre zgotj za vojaške tradicije, izkušnje iz vojn, državnost in vojsko kot element države ali za večje število vojaških izobražencev,

starešin – aktivnih, rezervnih) (*I. Dolničar*), po katerih bi lahko določali, kdo je bolj in kdo je manj vojaško pismen.

Prav ob številu vojaških oziroma obramboslovnih izobražencev se odpira tudi dilema, značilna predvsem za sodobno stanje obrambnih in varnostnih priprav, in sicer, ali ne pomeni zvajanje vseh varstvenih mehanizmov družbe na vojaško silo pravzaprav dolgoročno težnjo k destabilizaciji celotnega varstvenega sistema družbe, pomeni namreč optimalizacijo pripravljenosti enega od subjektov tega sistema, ki pa brez komplementarne razvitosti vseh preostalih težko preživi.

Ko obramboslovje proučuje elemente obrambne in varnostne pripravljenosti družbenopolitičnega in družbenoekonomskega sistema, dejansko odkriva tisti del znanj, na katera v evforiji vojaškega opismenjevanja pozabljamo, to pa je sposobnost preživetja ob naravnih in drugih hudih nesrečah, obnašanje v izrednih razmerah, funkcioniranje družbenega sistema ob gospodarskih in političnih zapletih v miru in končno možnosti za delovanje družbenopolitičnega in ekonomskega sistema v vojni. Kajti, na koncu koncev se domovina ne brani le z življenjem in na vojaški način, brani se tudi z zavzemanjem za njen gospodarski, politični, znanstveni, kulturni, tehnološki napredek. Gre za razmere, v katerih odpovedo merila o sovražnosti, potrebna za aktiviranje oziroma mobilizacijo obrambnih možnosti. Dilemo o tem, čemu naj se posveti obramboslovje, ali neoboroženim ali oboroženim pripravam na vojno, je slikovito označil eden od razpravljalcev na okrogli mizi, ko je dejal, da se dilema razreši tisti hip, ko se družba odloči za 'puškoslovje' ali pa za obramboslovje (*R. Bobanec*). Obramboslovje, ki ne upošteva vseh možnih varstvenih mehanizmov družbe, se kratkoma drugače imenuje.

Značilno za obramboslovje na Slovenskem je, da svoj poseben pristop uveljavlja tudi v izrazoslovju. S slovenskim vojaškim izrazoslovjem so Slovenci dokaj hitro odpravili svoje kulturno zamudništvo na tem področju. V tem smislu je treba videti prispevek obramboslovja kot izrazito kulturno postavko v razvoju slovenskega naroda (*T. Korošec*).

b) Vloga obramboslovja v procesu politične socializacije

V proces politične socializacije sodobne slovenske družbe vstopa obramboslovje predvsem preko šole kot agensa socializacije, in sicer prenaša svoja spoznanja preko diplomiranih obramboslovcev – profesorjev Obrambe in zaščite v slovenskih srednjih šolah, preko predmeta Temelji SLO in DS na višjih in visokih šolah ter preko Katedre za obramboslovje na FSPN, kjer se šolajo slovenski obramboslovci.

V srednjih šolah je pridobivanju obrambnovarnostnih znanj izpostavljena najširša populacija mladih znotraj šolskega sistema. Analize kadrov, ki na teh šolah predavajo Obrambo in zaščito, pa kažejo dokaj neugodno sliko. Poleg diplomiranih obramboslovcev, ki imajo najustreznejšo izobrazbo za njegovo izvajanje, se v vlogi predavateljev pojavljajo diplomanti vojaških šol, nato diplomirani profili, vendar z neobramboslovno diplomom, honorarno zaposleni upokojeni oficirji, 'falirani' študentje, delavci iz upravnih organov za ljudsko obrambo, pa še kdo. V veliko primerih ima predmet status ideološko nabite večšine, kajti enotne (vsejugoslovanske) osnove za uredničevanje predmeta predvidevajo veliko ideologije, veliko pozitivističnih načel, veliko družbenih pravil in veliko vojaške večšine. Inovativnost v aktualiziranju tematike je prepuščena posameznim predavateljem. Pri srednješolcih pa se stalno izpopolnjuje odklonilno stališče do vojske, do obrambe, do varnosti. Če se zavest o slovenski suverenosti in samobitnosti, h kateri sodi tudi aktiven odnos do obrambnovarnostnih zadev slovenske družbe, gradi v sistemu srednješolskega izobraževanja, potem je verjetno tudi res, da predmet Obramba in zaščita v tem pogosto odigrava negativno vlogo.

Na slovenskih višjih in visokih šolah je zadnje leto predmet Temelji SLO in DS v zelo neugodnem položaju. Izvaja se po enotnih (vsejugoslovanskih) osnovah kot pozitivistični prerez zasnove in doktrine SLO in DS in grozi mu nevarnost študentskega bojkota. Če bi se izvajal v skladu z načeli novo nastajajoče obramboslovne vede, potem bi v svojem splošnem delu pri študentih razvijal samostojen in kritično-analitičen odnos do vseh vprašanj obrambnovarnostne prakse sodobne jugoslovanske

družbe in mednarodne skupnosti, razvijal bi vrednoto varnosti kot temeljno vrednoto v posameznikovem vrednostnem sistemu, v svojem aplikativnem delu pa bi pripravil študente na obrambnovarnostno prakso v svoji stroki. Študentom bi razvil zavest, da bodo kot slovenska inteligenca odigrali ključno vlogo pri graditvi slovenske suverenosti, seveda z znanjem o obrambnem in varnostnem organiziranju v slovenskem prostoru. Predlog reformiranega predmeta, ki ga je v tem duhu pripravila Katedra za obramboslovje na FSPN, podprli pa ljubljanska in mariborska univerza, v jugoslovanskem prostoru nima veliko možnosti za preživetje. Tako reformirani predmet se bo težko uveljavil kot nove »enotne osnove«, izjeme pa se (kot je običaj pri enotnih osnovah) ne tolerirajo.

Na Katedri za obramboslovje na FSPN je kadrovska osnova obramboslovja najožja, toda če študentje diplomirajo in če najdejo zaposlitev, potem se ravno preko njih obramboslovje kot socializacijski mehanizem najbolj izvirno uresničuje. Razumljivo je, da se ravno na katedri križajo interesi vseh političnih subjektov, ki ponujajo svojo obrambno doktrino za vzgojnoizobraževalni proces. Pogled v preteklih petnajst let dela katedre kaže na izjemno veliko pozornost, ki se je ves čas dajala – učnemu programu. V njegovem nastajanju se razgaljajo tako želje po večji vojaškosti (in večšinskosti) kot želje po tipični družboslovnosti. Enotne (vsejugoslovanske) osnove so tudi v tem primeru zadnje merilo za odmike in približevanja. Zanimivo pa je vendarle, da je primikanje tem osnovam vedno pomenilo tudi primikanje k večšini, in to predvsem obrambni, veliko manj zaščitni in še najmanj varnostni, da pa je odmikanje od postavljenih osnov pomenilo približevanje k raznostni sestavini varstvenih mehanizmov družbe in tudi k družboslovju. Snovalce enotnih osnov je ta druga težnja vedno hudo bodla v oči. Kaže pa, da je katedri ob tem uspelo vzpostaviti potrebo po empiričnih raziskavah, znanstvenem instrumentariju, teoriji, postavila je izhodišča za nastavke nove znanosti – obramboslovja.

Obramboslovje bi svojo socializacijsko vlogo lahko odigralo tudi preko sredstev javnega obveščanja. Množični mediji so razvili pozicijo množičnega pobudnika razprav o tajnih in tabu temah iz obrambe in varno-

sti, pozicije analitika, raziskovalca, komentatorja in prognostika še ni prevzel nihče. Ali bo obramboslovje zmoglo to nalogo? V obrambnostrokovni literaturi se že pojavljajo teoretični prispevki obramboslovja, toda rezultati raziskav tudi kažejo, da je obrambostrokovna literatura le redko vir relevantnih informacij za odločanje ljudi v sistemu SLO in DS.

S kakovostjo opravljanja socializacijske vloge obramboslovja je povezano vprašanje količine in kakovosti obramboslovnih kadrov, kar so razpravljali na okrogli mizi večkrat poudarili. V zvezi s tem so se pojavljale teze, da je »kritična masa« obramboslovja premajhna in da celo kaže težnjo upadanja ter da je predmet proučevanja, ki si ga zastavlja, zanjo prevelik zalogaj. Ker pa naj bi bil obramboslovec nadomestek za oficirja in obratno, bi bilo nujno učni program katedre za obramboslovje dopolniti z vojaškimi predmeti, medtem ko naj bi bilo število družboslovnih znanj na vojaških šolah ustrezno (*I. Lah*). Zelo samokritično je izvenela pripomba, da obramboslovci niso sposobni za organiziranje, vodenje in poveljevanje niti v izrednih razmerah niti v vojni, to pa zato, ker v njihovem študiju prevladujejo družboslovni predmeti, vojaško strokovni pa so zastavljeni, poleg tega pa se struktura študentov, vpisanih na obramboslovje, slabša po kvaliteti in po kvantiteti (*T. Tovornik*). Odgovor na dilemo o nevojaškosti obramboslovja je bil dokaj nedvoumen: če v Sloveniji primanjkuje vojaške inteligence, potem je rešitev tudi v odpiranju oddelkov vojaških akademij na slovenskih tleh, obramboslovje pa je civilna družboslovna veda, ki mora kritično proučevati celoto varstvenih mehanizmov družbe in ne le usposobiti se za oboroževalno obrambo. Kritična masa obramboslovcev pa se ne meri z njihovim številom, temveč z maso znanj, ki so potrebna za prehod v novo kvaliteto zagotovitve varnosti slovenske družbe.

c) Vloga obramboslovja v procesu demokratizacije družbe

Obramboslovje samo je rezultat procesa demokratizacije slovenske družbe. Genetično zasnovo nove znanstvene vede je namreč mogoče iskati v razvoju procesa podružbljanja zadev obrambe in varnosti, snovanju

sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite.

Ena ključnih vlog obramboslovja, ko se vzpostavlja kot družbeno koristna znanost, pa je nadaljnja demokratizacija družbe. To pomeni, da razvija, usmerja in sodeluje v procesu podružbljanja, in to še posebej takrat, ko se strogo ravna po normah iskanja znanstvene resnice. V tem ponavadi trči ob institucijo tajnosti podatkov, kar je posebnost predmeta proučevanja v obramboslovju. Spopad z institucijo tajnosti je neizbežen in tudi produktiven. Pri tajnih podatkih sta preverljivost in objektivnost rezultatov prepričana nadzoru strokovne javnosti, hkrati pa obramboslovno proučevanje objektivno zožuje krog tajnosti, ker mora nujno razkrinkati vse »manipulacije z institucijo tajnosti« (M. Malešič). Le tako bo mogoče redefinirati obrambnovarnostne naloge, za katerih izvajanje so bili vzpostavljeni določeni strokovni organi, ter razdržaviti tiste funkcije, ki izvorno pripadajo družbi.

DUBRAVKA STAJIĆ

Svoboda, enakost, bratstvo: francoska revolucija in sodobnost

(Deseti znanstveni zbor »Marx in sodobnost«, Smederevo, 1.–3. junija 1989).

Med več znanstvenimi zbori ob 200-letnici francoske revolucije se posvetovanje, ki sta ga organizirala Inštitut za mednarodno delavsko gibanje iz Beograda in Filozofski inštitut SAZU, konceptijsko razlikuje od drugih po svojem interdisciplinarnem pristopu. Zastopani so bili filozofski, sociološki, politološki, primerjalno-pravni in v manjši meri tudi historiografski vidiki obravnavane teme: prispevek francoske revolucije v luči razvoja in problemov sodobnih družb.

Na zboru so s sporočili nastopili: dr. Andrej Mitrović: Francoska revolucija in 200 let kasnejše zgodovine; mag. Vladimir Gli-

gorov: Stari in novi svet; dr. Žarko Puhovski: Bratstvo kot etično in legitimacijsko načelo; dr. Dragoljub Mićunović: Filozofski temelji francoske revolucije; dr. Vojislav Stanovčić: Ameriška in francoska revolucija; Ivan Vejvoda: Francoska revolucija kot proces izumljanja demokracije; dr. Smiljko Sokol: Politična misel in značilnosti sankiotskega gibanja v času jakobinske republike; mag. Rado Riha: Francoska revolucija: vzpostavljanje in zgubljanje političnosti teoretskega diskurza; mag. Aljoša Mimica: Sociologija in francoska revolucija, dr. Vojislav Koštunica: Deklaracija iz leta 1789 in človekove pravice danes; mag. Tomaž Mastnak: Družbeno v človekovih pravicah; dr. Rudi Rizman: Ideja o nacionalni državi in nastajanje nacionalne države; Vlasta Jalušič: Žene: začetek in konec revolucije; dr. Kosta Čavoški: Senčna stran francoske revolucije;

V razpravi so sodelovali avtorji prispevkov in večje število znanstvenih delavcev. V uvodni besedi je dr. Djuro Kovačević, direktor IMDG, poudaril, da je s francosko revolucijo dokončno nastopil moderni vek, posvetovljenje nacije, pogojenost svoboščin človeka in državljana. Univerzalizem skupništva ne dopušča, da bi postala katerakoli politična oblika dokončna, prav tako pa ne dopušča vsiljevanja egoizma posameznika skupnosti. Revolucija dokazuje, da razvoj ni goli izraz ciljev, da ne poteka brez prelomov in purgatorijev, vsiljenih z dotedanjo zgodovino; neusmiljena vojna z obstoječim je poslanstvo revolucij. Naš čas je čas demokracije brez ljudstva in ljudstva brez demokracije – ali pa se premalo išče na sledeh revolucije. Francoska revolucija je proklamirala načelo enakosti državljanov in nedotakljivost lastnine.

Po uvodni besedi so referenti na kratko predstavili svoja sporočila in precizirali svoje teze. Andrej Mitrović je poudaril, da bi morala biti revolucija nekaj demokratičnega, vendar po zlomu revolucije ideja demokracije ni propadla. Profesor Mitrović je mnenja, da je revolucija ideološki instrument v političnem boju. V eksplikaciji svoje refereta je Vladimir Gligorov poudaril, da so ne glede na to, kaj je utopija, vse utopične vizije zabloda. Družbe, ki prehajajo skoz velike spopade in nestrpnosti, le stežka najdejo pravo rešitev. Žarko Puhovski v svojem referatu opredeljuje etično legiti-